

Мошура В. В., аспірантка кафедри політичної психології та соціально-правових технологій НПУ ім. М.П. Драгоманова, м.Київ

Науковий керівник:

Зеленін В. В., канд. псих. наук,
доцент кафедри політичної психології та соціально-правових технологій
НПУ ім. М.П. Драгоманова, м.Київ

ЕКОЛОГІЧНА СВІДОМІСТЬ ПІДЛІТКА В РОЗРІЗІ СУЧАСНОЇ МЕДІАОСВІТИ

Постановка проблеми. При обґрунтуванні проблеми становлення екологічної свідомості підлітка слід акцентувати увагу на двох основних аспектах даного питання: по-перше, негативна тенденція змін у навколишньому середовищі, не лише в локальному, а у глобальному прояві, що спричиняє споживче відношення людини до природи з кожним наступним поколінням, по-друге, як наслідок попереднього, усвідомлення людством пагубного впливу на довкілля, що призвело до екологічної кризи у світі. Саме через це з кінця ХХ століття, разом з іншими видами суспільного знання, екологічна психологія як окремий напрямок психологічної науки, головною особливістю якого є використання психологічних методів для вирішення питань екології, стає важливим напрямком досліджень. Адже екологічна психологія вбирає в себе проблеми екології такою мірою, щоб актуальні екологічні проблеми могли бути вирішені, спираючись на створений у рамках психології інструментарій.

Мета: дослідити особливості екологічної свідомості підлітка в умовах сучасної медіаосвіти та основні чинники її розвитку.

Виклад основного матеріалу. У сучасних реаліях усе більше напрямків діяльності суспільства набувають нових форм існування та реалізації – через мережу Інтернет. Основними причинами даних трансформацій звичних для нас речей: навчання, роботи, повсякденних покупок тощо є створення медіапростору для повноцінного існування даних сфер в Інтернеті: соціальні мережі, сайти

новин, хмарні рішення для відеоконференц зв'язку та навчання, створення оригінального програмного забезпечення під особливі потреби (проведення навчальних тестів, опитувальників), комп'ютеризація бізнесу, світова пандемія COVID-19 та ін.

У підлітковому віці вплив медіапростору на розвиток особистості в цілому особливо помітний: інфлюенція блогерів, веб-спільнот тощо. Для сучасного покоління соцмережі стали невід'ємною частиною повсякденного життя, що може і має стати рушієм для пропаганди активного розвитку екологічної свідомості.

Питаннями розвитку екологічної свідомості підлітка займалися такі дослідники Г.Діордієва, А.Н.Захлебний, І.Д.Зверев, Т.О.Євдокімова, О.В.Король та ін.

Під екологічною свідомістю особистості ми розуміємо певний рівень свідомості особистості, що вміщує психічні здатності, які забезпечують включення людини в процес регуляції та саморегуляції діяльності, орієнтації та самоорієнтації людини в оточуючому просторі, середовищі тощо, оволодіння суб'єктом соціальними та культурними стереотипами, спрямованими на збереження природного середовища, вивчення природних зв'язків та космічних ритмів тощо, також індивідуально-своєрідну та неповторну ціннісно-сміслову систему побудови та інтерпретації екологічної реальності, планування поведінки та діяльності (своєї та інших) в оточуючому середовищі (Євдокімова Т. О., 2007).

З погляду психологів, ставлення до оточуючого середовища формується в процесі взаємодії емоційної, інтелектуальної та вольової сфер психіки людини. Тільки у цьому випадку закладаються основи для виховання особистості з високим рівнем екологічної обізнаності, культури і формування нового типу екологічного мислення та поведінки у навколишньому середовищі. Проблема формування екологічної свідомості підлітка є однією з пріоритетних на сучасному етапі розвитку вітчизняної екологічної психології. Це зумовлено рядом причин.

По-перше, аналіз екопсихологічної літератури з питань освіти та виховання молоді показує, що, зазвичай, екологічно обумовлений навчально-виховний процес пов'язують з екологічною, або просто біологічною просвітою (уроки екології, біології, основ здоров'я, виховні заходи). По-друге, фактично не існує логічно узгоджених технологій виховного впливу, які використовуються в практичній діяльності (виключенням слугує екологопсихологічний тренінг В. Ясвіна (1991 р.)).

Позитивно сформована екологічна свідомість підлітка дозволяє йому сприймати навколишній світ та себе самого в цьому світі як елемент єдиної екосистеми, а метою взаємодії з природою є максимальне задоволення як потреб людини, так і вимог всього довкілля (Gifford, R., Nilsson, A., 2014). Екологічна свідомість забезпечує розуміння людиною розвитку індивіда та природи як процесу коеволюції, вигідного для обох сторін гармонійного єднання.

Психолог Дерябо С. Г. зазначає, що важливими факторами формування екологічної свідомості є екокодиференціюючі (розрізнявальні властивості екокультури – “Людина”, “Природа”, “Суспільство”, “Культура”) та екоінтегруючі (що являють собою суб'єктивну, соціально-психологічну залежність особистості від факторів, якими зумовлено взаємодію суспільства та оточуючого середовища) компоненти екологічної реальності – ознаки життєдіяльності природи та людини. Екоінтегруючі компоненти формують екоідентичність особистості – низку уявлень про складові екокультури – і поєднують індивіда з екоспільнотою (Дерябо С. Д., Ясвин, А. В., 1996).

Таким чином, ми можемо виокремити наступні психологічні чинники розвитку екологічної свідомості підлітка в умовах сучасної медіа-освіти:

- 1) здійснення теоретичної підготовки підлітка до участі в екозорієнтованій діяльності шляхом онаочення проблем, а саме – показ документальних відеофільмів про екологічні проблеми сьогодення;
- 2) використання на уроках та позанавчальній діяльності інформаційних технологій з метою стимулювання когнітивного, перцептивно-емотивного,

конативного та аксіологічного шарів екологічної свідомості, а також компонентів, які входять до кожного шару;

3) створення веб-спільнот в соціальних мережах та фільтр контенту публікацій, що буде мати на меті формування спрямованості старшокласників на екозорієнтовані цінності і, в цьому зв'язку, – становлення ціннісних орієнтацій школярів, формування ціннісно-сислової сфери особистості учнів та ціннісно-сислової готовності старшокласників до здійснення екозорієнтованої діяльності.

Висновки. Сформованість у школярів позитивного адекватного ставлення до природних об'єктів, здатності до відрефлексування цього ставлення, розвиток потреби “спілкування” з природою, виявлення турботи щодо її стану в теперішній час та в майбутньому, сформованість здатності до емотивної оцінки екологічної ситуації, прийняття учнями системи емотивно-зabarвлених “еталонів” особистості естетичного, етичного та вітального характеру як таких, що є для школярів особистісно значущими у наші дні має широкий спектр розвитку у медіапросторі. Позитивним даний розвиток буде у випадку якісного контенту, який отримує школяр, адекватного сприйняття з боку автора відповідальності за матеріал, що публікується, оскільки підлітковий період – фаза активного здобуття та засвоєння знань, використання соціальних мереж для особистого використання та для навчання, оскільки сьогодення дає змогу отримувати інформацію через мережу Інтернет, а не тільки з друкованих видань.

Список використаних джерел:

Дерябо, С. Д., Ясвин, А. В. (1996). Экологическая педагогика и психология – Ростов-на-Дону : Феникс, 480 с.

Євдокимова, Т. (2007). Розвиток екологічної свідомості підлітків – учасників скаутського руху (канд. психол. наук). Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України.

Gifford, R. & Nilsson, A. (2014). Personal and social factors that influence pro-environmental concern and behaviour: A review. *International Journal of Psychology*, 49(3).